

OCHRONA KRAJOBRAZU

Ginące stanowisko wątlika błotnego *Hammarbya paludosa* w Mazurskim Parku Krajobrazowym

Wątlík błotny *Hammarbya paludosa* (*Malaris paludosa*) należy w Polsce do najrzadszych składników flory i gatunków najsilniej zagrożonych wyginięciem (Bróź i Przemyski 1993). Storczyk ten, związany z mszarnymi torfowiskami, odznacza się wąską amplitudą ekologiczną i tym samym słabymi zdolnościami przystosowawczymi. Główną przyczyną zanikania stanowisk wątlíka jest osuszanie i zagospodarowywanie torfowisk. We florze naszego kraju *Hammarbya paludosa* reprezentuje element borealny. Nieliczne miejsca występowania tego gatunku znajdują się przede wszystkim w pasie Pojezierzy: Pomorskiego i Mazurskiego (Bróź, Przemyski 1993, Zajac A., Zajac M. red. 1997). Są to stanowiska stwierdzone przed kilkunastu, a nawet kilkudziesięciu laty, zatem ich istnienie w chwili obecnej stoi pod znakiem zapytania.

Mazurski Park Krajobrazowy obejmuje fragment Pojezierza Mazurskiego o najlepiej zachowanej i najbogatszej szacie roślinnej. Podczas prowadzenia kompleksowych badań florystycznych na jego terenie, nie odnotowano obecności wątlíka błotnego (Połakowski i in. 1979). Dlatego pewną niespodzianką dla autorów było odnalezienie stanowiska tego niepozornego storczyka na zachodnim brzegu jeziora Majcz Wielki, na wysokości wsi Lipowo (8 km na południowy zachód od Mikołajek). Na torfowisku przejściowym, porośniętym przez zbiorowisko o charakterze lasu mieszanego bagiennego, znaleziono zaledwie jeden kwitnący jeden okaz wątlíka. Prześwietlony i niski drzewostan budują tu: brzoza omszona *Betula pubescens*, olsza czarna *Alnus glutinosa* i sosna pospolita *Pinus sylvestris*. Storczyk rośnie na żywej poduszce zbudowanej przez torfowiec odgięty *Sphagnum apiculatum*. Towarzyszą mu m.in.: bobrek trójlistkowy *Menyanthes trifoliata*, turzyce nitkowata *Carex lasiocarpa* i tunikowa *C. appropinquata*, zachylnik błotny *Thelypteris palustris*, tarczycza pospolita *Sutellaria gericulata*, tojeść pospolita *Lysimachia vulgaris*. Warstwę mszystą tworzą: torfowiec błotny *Sphagnum palustre*, torfowiec frędzlowaty *Sph. fimbriatum*, torfowiec Warnstorfa *Sph. warnstorffii*, próchniczek bagienny *Aulacomnium palustre*, drabik drzewkowaty *Climacium dendroides*, mokradłosz kończysty *Caliergonella cuspidata*. Godne podkreślenia jest występowanie rzadkiego mchu torfowiskowego – tujowca webnisteo *Thuidium lanatum*.

Marek Kloss, Izabela Wilpiszewska

PIŚMIENNICTWO

Bróz E., Przemyski A. 1993. *Hammarbya paludosa* (L.) O. Kuntze (*Malaxis paludosa* Sw.) – wążlik błotny. W: *Polska czerwona księga roślin* (red. Zarzycki K., Kaźmierczakowa R.). Inst. Bot. im. W. Szafera, PAN i Inst. Ochr. Przyr., PAN, Kraków: 274–275.

Polakowski B., Jutrzenka-Trzebiatowski A., Dąbek E., Dziedzic J., Korniak T., Pietraszewski W. 1979. *Zarys stosunków geobotanicznych Mazurskiego Parku Krajobrazowego. III. Stosunki florystyczne*. Zesz. Nauk. ART Olszt. Roln. 26: 3–13.

Zajac A., Zajac M. (red.). *Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych chronionych w Polsce*. Nakł. Prac. Chorol. Komput. Inst. Bot. UJ, Kraków.

Występowanie groszku błotnego *Lathyrus palustris* w okolicach Łądka w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym

Na terenie Nadwarciańskiego Parku Krajobrazowego stwierdzono występowanie około stu gatunków roślin naczyniowych zagrożonych wyginięciem zarówno w Polsce, jak i Wielkopolsce (Brzeg i in. 1998). Jednym z nich jest groszek błotny *Lathyrus palustris*. Wymieniany był przez wielu autorów badających ten teren (np. Kraska 1971, Brzeg, Kordus-Dembowska 1987, Brzeg 1991a, b, Kuświk i in. 1995), nie poświęcono mu jednak dotąd więcej uwagi poza ogólnym określeniami częstości występowania. Niniejsza praca ma na celu dokładniejszą charakterystykę rozmieszczenia przestrzennego stanowisk oraz związku groszku błotnego ze zbiorowiskami roślinnymi.

Badaniami objęto fragment prawobrzeżnej części doliny środkowej Warty między miejscowościami Łądek i Ratyń w Nadwarciańskim Parku Krajobrazowym (ryc. 1). Obszar ten o powierzchni nieco ponad 1400 ha pokrywa mozaika wielu różnych typów roślinności. Brzegi Warty wąskim pasem porastają łągi wierzbowe i wikliny nadrzeczne. W obrębie starorzeczy i wysychających latem smugów rozwinęła się roślinność wodna i szuwarowa. Duże przestrzenie terasy zalewowej zajmują zbiorowiska łąkowe. Wyniesienia terenu i wydmy porastają bory sosnowe i murawy napiaskowe. Przy skraju doliny miejscami występują zwarte kompleksy olsów porzeczkowych. Na zboczach doliny i w obwałowanej części terasy dominują pola uprawne. W obrębie wymienionej powierzchni znajdują się także obszary zabudowane.

Rozmieszczenie groszku błotnego analizowano w sieci kwadratów o boku 500 m (ryc. 1). Stwierdzono jego obecność w 15 z 57 pól siatki (26,3%). Stanowiska zlokalizowane były na całej szerokości doliny, od miejsc położonych blisko rzeki aż do skraju doliny (ryc. 2).